

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Tadeusz Żyznowski

Protokolant Maryla Czajkowska

w sprawie z wniosku K. i M. małżonków W.

przy uczestnictwie Starostwa Powiatowego w K., Powiatowego Zarządu Dróg w

K. oraz M.I.

o zasiedzenie ,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 10 listopada 2004 r.,

kasacji uczestniczki postępowania M.I.

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 17 września 2003 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2003 r. wydanym w sprawie z wniosku K. i M. małżonków W. z udziałem Starostwa Powiatowego w K., Powiatowego Zarządu Dróg w K. i M.I., Sąd Rejonowy w K. stwierdził, że wnioskodawcy nabyli przez zasiedzenie z dniem 1 stycznia 1985 r. do wspólności ustawowej własność nieruchomości o powierzchni 0,0895 ha, oznaczonej jako działka nr [...]/1, położonej w K.

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 17 września 2003 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację uczestniczki M.I. od powyższego orzeczenia, opierając się na ustaleniach faktycznych Sądu pierwszej instancji i dzieląc jego ocenę prawną.

W sprawie ustalone zostało między innymi, że wnioskodawcy aktem notarialnym z dnia 17 stycznia 1970 nabyli od małżonków B. zabudowaną nieruchomość oznaczoną obecnie jako działka nr [...]/2, sąsiadującą ze sporną działką. Obie te nieruchomości wnioskodawcy objęli w posiadanie już jesienią 1963 r. i posiadali je w granicach wcześniejszego posiadania małżonków B. Cała działka nr [...]/1 jest pozostałością gruntu po zmianie przebiegu drogi wojewódzkiej nr [...]. Gdy wnioskodawcy objęli ją w posiadanie nie było tam żadnej drogi, działka była wykorzystywana jako część zagrody, na której został częściowo usytuowany dom wybudowany przez wnioskodawców w 1973 r. Wnioskodawcy korzystali bez przeszkód ze spornej działki. Po raz pierwszy w 1994 r. dowiedzieli się, że działka ta nie stanowi ich własności, lecz figuruje w ewidencji gruntów jako droga stanowiąca własność Skarbu Państwa. Działka nie posiada urządzonej księgi wieczystej.

W oparciu o powyższe ustalenia Sądy obu instancji uznały, że zachodzą podstawy z art. 172 k.c. do stwierdzenia zasiedzenia spornej nieruchomości przez małżonków W., którzy objęli ją w posiadanie w 1963 r. i korzystali z niej nieprzerwanie jak właściciele, nie doznając z niczyjej strony

żadnych przeszkód. Do zasiedzenia przez nich nieruchomości miałyby zastosowanie przepisy prawa rzeczowego przewidujące 30-letni termin zasiedzenia, a zatem po wejściu w życie kodeksu cywilnego należy, zgodnie z art. XLI § 1 przepisów wprowadzających kodeks cywilny, przyjąć 20-letni termin zasiedzenia biegnący od dnia 1 stycznia 1965 r. i upływający z dniem 1 stycznia 1985 r.

W kasacji wniesionej przez uczestniczkę postępowania M.I. i opartej na obu podstawach wskazanych w art. 393¹ k.p.c., w ramach pierwszej podstawy zarzucono naruszenie art. 172 i art. 177 kc. oraz art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny przez niewłaściwe zastosowanie i nie uwzględnienie faktu, że w okresie od jesieni 1963 r. do 1 października 1990 r. nie było możliwe zasiedzenie nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 219 w zw. z art. 325 k.p.c. przez nie rozstrzygnięcie wniosku Skarbu Państwa o zasiedzenie przedmiotowej nieruchomości a także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie niewłaściwej oceny dowodów dotyczących charakteru spornej działki i przysługującego Skarbowi Państwa prawa własności do niej oraz charakteru posiadania wnioskodawców. Ponadto zarzucono naruszenie art. 19 i art. 187 § 1 w zw. z art. 25 § 1 k.p.c. przez rozpoznanie wniosku Kierownika Urzędu Rejonowego w K. o zasiedzenie mimo nie podania w nim wartości przedmiotu sporu a także naruszenie art. 25 § 1 k.p.c. w zw. z art. 16 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przez nie dokonanie sprawdzenia wartości przedmiotu sporu podanego przez wnioskodawców.

W oparciu o powyższe uczestniczka postępowania wnosiła o zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku, ewentualnie uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pozbawione skuteczności są zarzuty kasacji dotyczące naruszenia art. 19, art. 25 § 1, art. 187 k.p.c. oraz art. 16 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, bowiem po pierwsze odnoszą się one do postępowania przed sądem pierwszej instancji i mogły być podniesione tylko w apelacji, jako środkiem zaskarżenia orzeczeń sądu pierwszej instancji, nie zaś w kasacji, która jest środkiem zaskarżenia orzeczeń sądu drugiej instancji i tylko uchybienia tego sądu mogą być w niej podnoszone (art. 392 k.p.c.). Po wtóre skarżąca nie wykazała, że uchybienia te mogły mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy przez sąd drugiej instancji, co zgodnie z art. 393¹ pkt. 2 k.p.c. jest koniecznym warunkiem skuteczności zgłoszenia w kasacji zarzutów naruszenia przepisów postępowania.

Niewątpliwie natomiast doszło do naruszenia przez Sąd Okręgowy (jak również przez Sąd pierwszej instancji) przepisu art. 172 k.c. w wyniku nie ustalenia, kto jest właścicielem nieruchomości będącej przedmiotem wniosku o zasiedzenie, a zatem przeciwko komu biegło zasiedzenie i kto powinien być uczestnikiem postępowania, zgodnie z art. 609 k.p.c. w zw. z art. 510 k.p.c.

Zasiedzenie jest sposobem nabycia własności nieruchomości w wyniku posiadania jej w określony sposób i przez wskazany w ustawie okres czasu. Zasiedzenie biegnie przeciwko właścicielowi nieruchomości, którego status i cechy nie są obojętne ani dla samej możliwości zasiedzenia ani dla okresu zasiedzenia. Przykładowo nie obowiązujący już przepis art. 177 k.c. nie pozwalał na nabycie przez zasiedzenie nieruchomości stanowiących własność państwową, zaś przepis art. 173 k.c. nie pozwala na nabycie przez zasiedzenie nieruchomości stanowiącej własność małoletniego, przed upływem dwóch lat od uzyskania pełnoletniości przez właściciela.

W sprawie o zasiedzenie jest więc przede wszystkim konieczne ustalenie, kto jest właścicielem nieruchomości będącej przedmiotem wniosku. Właściciel jest niewątpliwie „zainteresowanym” w rozumieniu art. 609 w zw. z art. 510 k.p.c. i musi być uczestnikiem postępowania o zasiedzenie. Nie wezwanie właściciela do udziału w takiej sprawie prowadzi do nieważności postępowania z powodu pozbawienia go możliwości obrony jego praw (porównaj między innymi orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1966 r. III CR 78/66, OSNCP 1967/5/15 oraz z dnia 9 października 1996 r. II CKN

23/96, OSP 1997/3/63). Jeśli ustalenie, kto jest właścicielem nieruchomości nie jest możliwe, konieczne jest dokonanie stosownego ogłoszenia, zgodnie z art. 609 § 1 i 2 oraz art. 610 k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie nie poczyniono żadnych ustaleń w przedmiocie własności spornej nieruchomości ani nie dokonano pod tym kątem oceny materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie. W szczególności Sąd pominął wszystkie znajdujące się w aktach sprawy wypisy z rejestru gruntów, z których wynika, że sporna działka stanowi drogę publiczną i jest własnością Skarbu Państwa. Gdyby tak istotnie było, to prawidłowe byłoby uczestnictwo w sprawie, jako właściciela, Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostwo Powiatowe w K., jednakże konieczne byłoby także ustalenie od kiedy Skarb Państwa stał się właścicielem działki. Jak już bowiem wskazano wyżej, przynajmniej od dnia wejścia w życie kodeksu cywilnego (a w odniesieniu do niektórych kategorii gruntów także wcześniej) do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55 poz. 321), to jest do dnia 1 października 1990 r., niemożliwe było zasiedzenie nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 31 stycznia 2002 r. III CZP 72/01 (OSNC 2002/9/107) wydanej na gruncie art. 10 wskazanej wyżej ustawy o zmianie kodeksu cywilnego, okresu posiadania przed wejściem w życie przepisów wyłączających zasiedzenie nieruchomości państwowych nie dolicza się do okresu, o który skraca się termin zasiedzenia nieruchomości państwowej, ani nie uwzględnia przy ustalaniu czasu posiadania niezbędnego do zasiedzenia takiej nieruchomości. W takiej sytuacji niemożliwe byłoby zasiedzenie przez wnioskodawców spornej nieruchomości przed upływem terminów wskazanych w art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r.

Rzecz jednak w tym, że nie wiadomo czy rzeczywiście Skarb Państwa jest właścicielem spornej nieruchomości, na jakiej podstawie i od kiedy a jeśli nie, to kto jest jej właścicielem. Niewątpliwie jest bowiem, że Skarb Państwa wystąpił w dniu 20 lutego 1997 r. w sprawie [...] /97 Sądu Rejonowego w K. z wnioskiem o stwierdzenie nabycia przezeń własności spornej działki przez zasiedzenie, co mogłoby wskazywać, że nie był jej właścicielem. Sprawa ta została połączona ze sprawą niniejszą do łącznego rozpoznania

i rozstrzygnięcia, jednak wniosek o zasiedzenie Skarbu Państwa nie został rozpoznany ani rozstrzygnięty, co słusznie zarzuca skarżąca.

Sąd nie rozważył również, iż grunty zajęte pod niektóre kategorie dróg publicznych stały się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa na podstawie art. 51 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (j.t: Dz. U. Z 2000 r. N 71, poz. 838 ze zm.) oraz art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872). Z naruszeniem art. 233 § 1 kpc. nie zostały w sposób wszechstronny rozważone dowody, z których wynika, że przynajmniej część spornej nieruchomości mogła stanowić pas przydrożny należący do drogi publicznej i w pewnym okresie pozostawała w trwałym zarządzie Dyrekcji Okręgowej Dróg Publicznych w P. (k. 124 decyzja Urzędu Rejonowego z dnia 4 sierpnia 1998 r.) oraz że korzystali z niej nie tylko wnioskodawcy, lecz także użytkownicy innych sąsiednich działek.

Okoliczności te mają znaczenie dla określenia charakteru spornej działki i ustalenia jej właściciela oraz dla określenia charakteru posiadania nieruchomości przez wnioskodawców, co to z kolei ma decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia ich wniosku o zasiedzenie.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 393¹⁹ k.p.c.).